

Replikace DNA

Milada Roštejnská

Helena Klímová

Obsah

Co je výsledkem replikace

Replikační počátky a replikační vidličky

DNA-polymerasa

Asymetričnost replikační vidličky

Korektorská schopnost DNA-polymerasy

Primasa

Okazakiho fragmenty

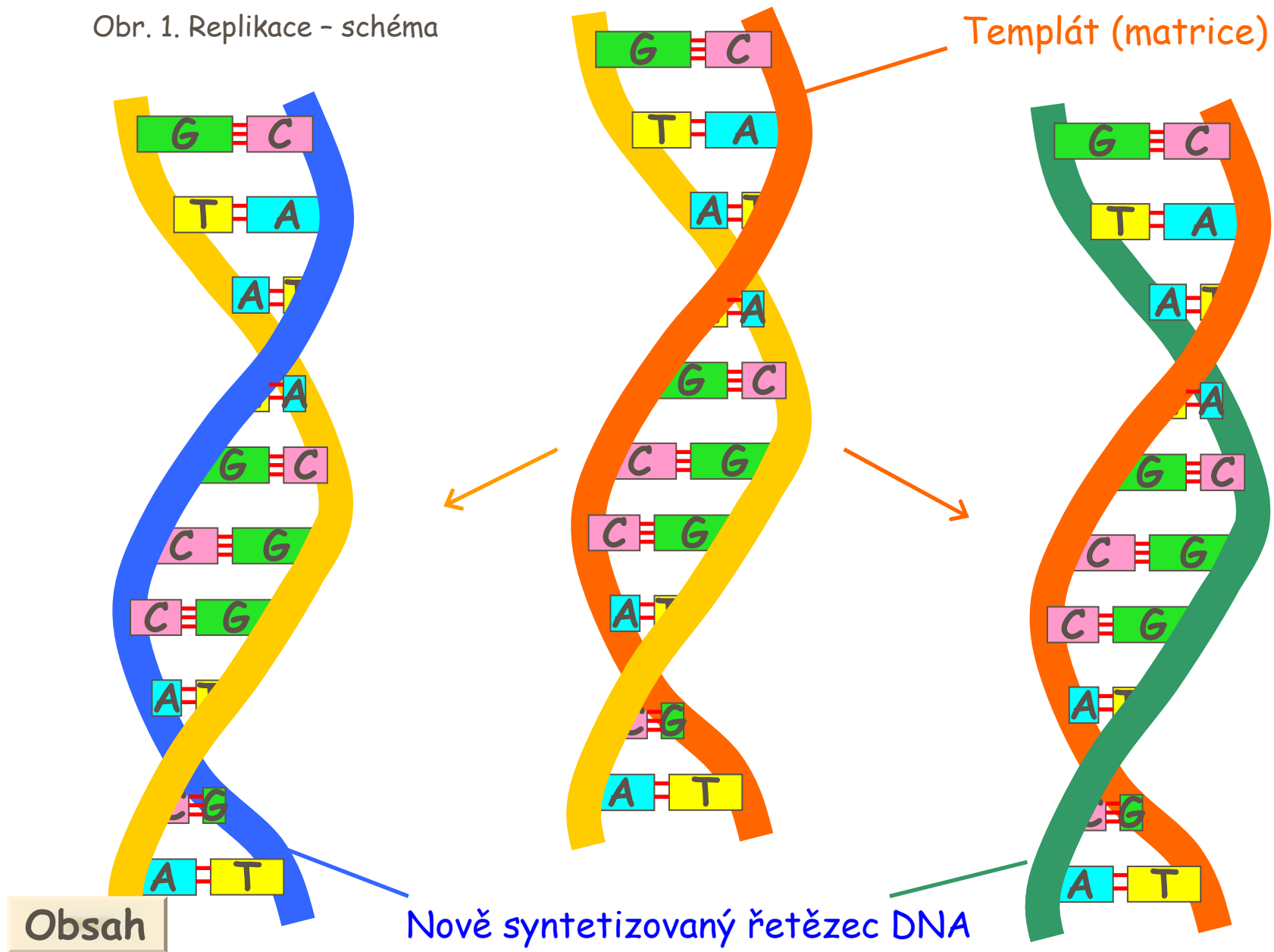
Replikační aparát

Animace

Použitá literatura

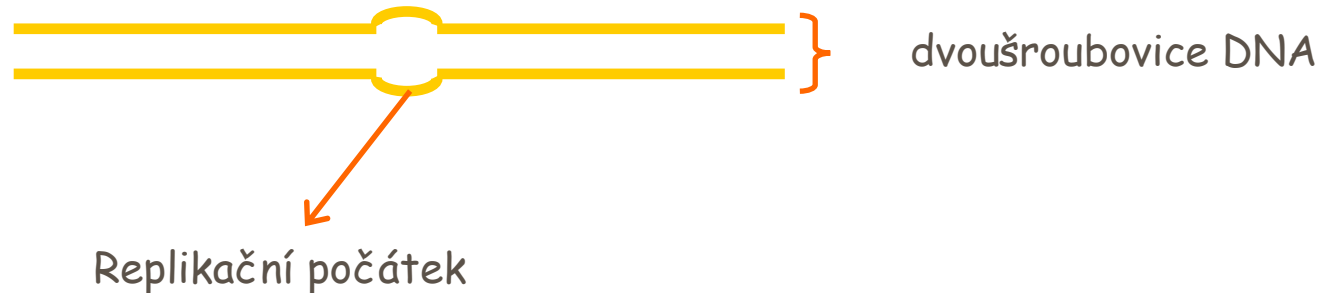
Replikace DNA dává vznik dvěma novým vláknům.

Obr. 1. Replikace - schéma

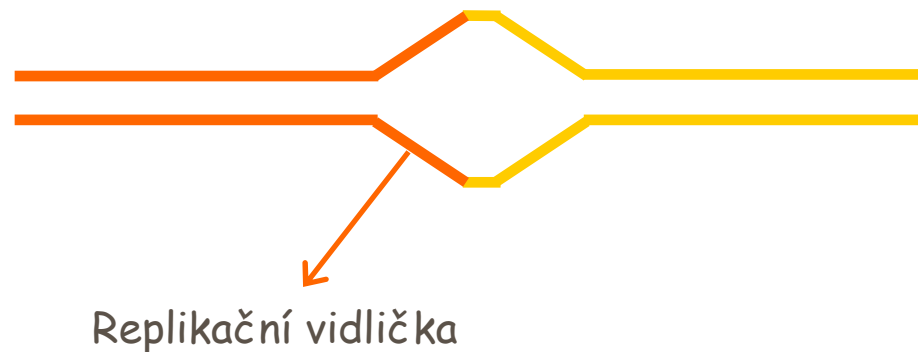

Replikační počátky a replikační vidličky

Celý proces replikace začínají **iniciační proteiny** v místech, které se nazývají **replikační počátky**.

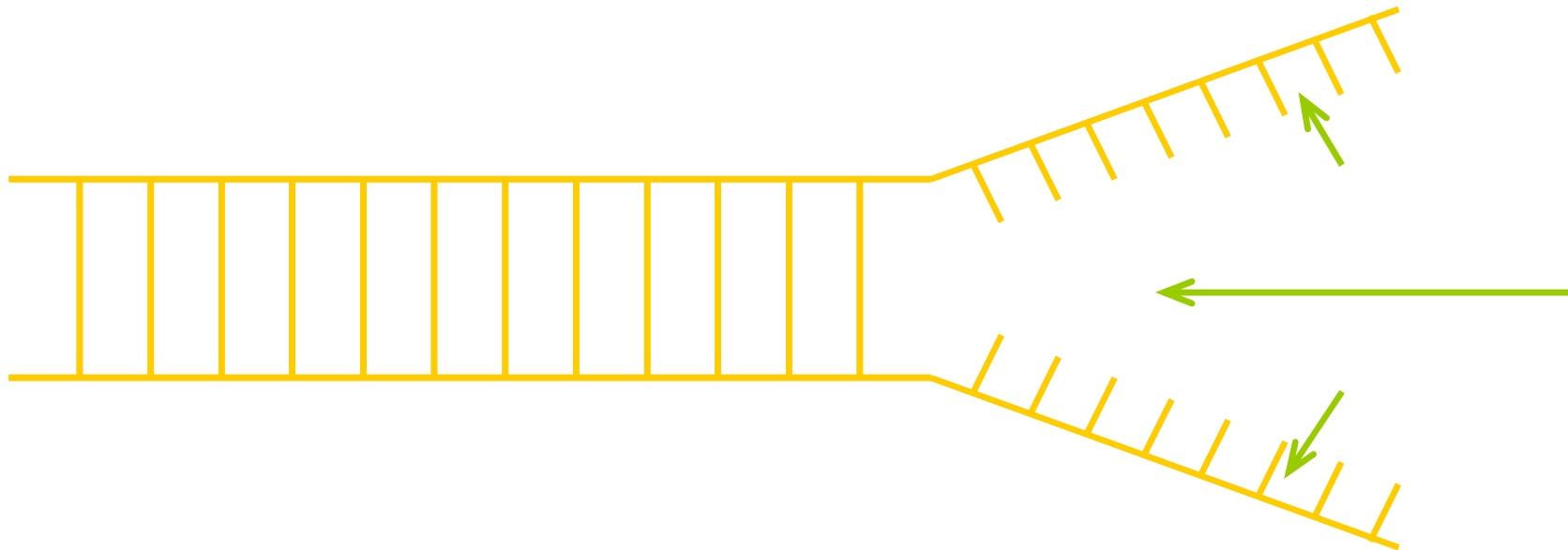

Replikační počátky se v průběhu replikace zvětšují za vzniku tzv. **replikačních vidliček**.

Replikační vidličky

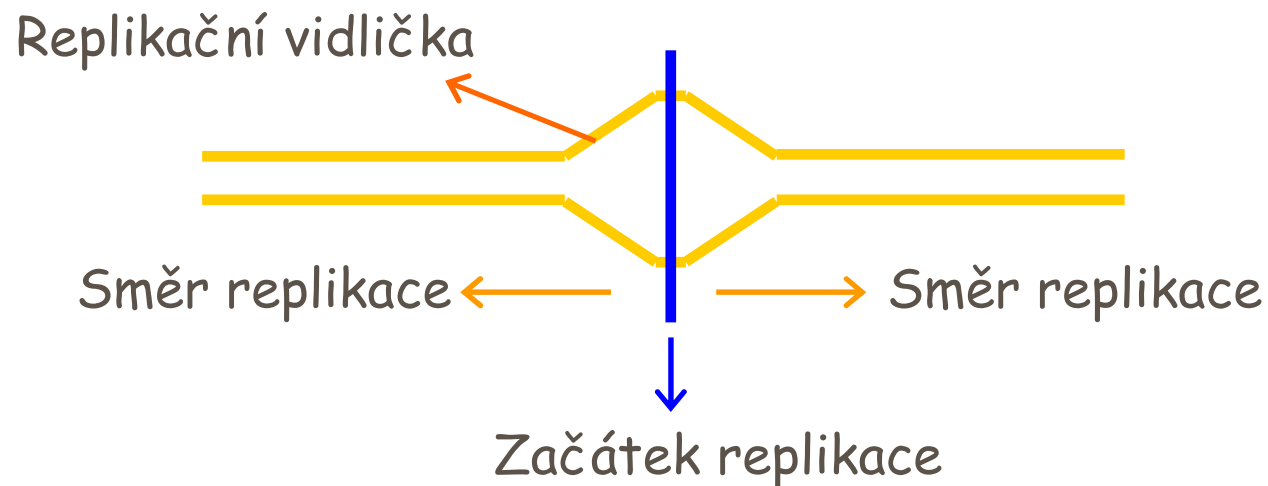
V replikačních vidličkách jsou navázány **proteiny replikačního aparátu**, které se pohybují ve směru replikace a rozvíjejí dvoušroubovicovou strukturu za současné syntézy nového řetězce.

Obr. 2. Replikační vidlička

Replikační vidličky

V jednom replikačním počátku se vytvoří dvě replikační vidličky, které se pohybují směrem od sebe, a proto je tato replikace nazývána **obousměrná**.

Obr. 3. Obousměrná replikace

DNA-polymerasa

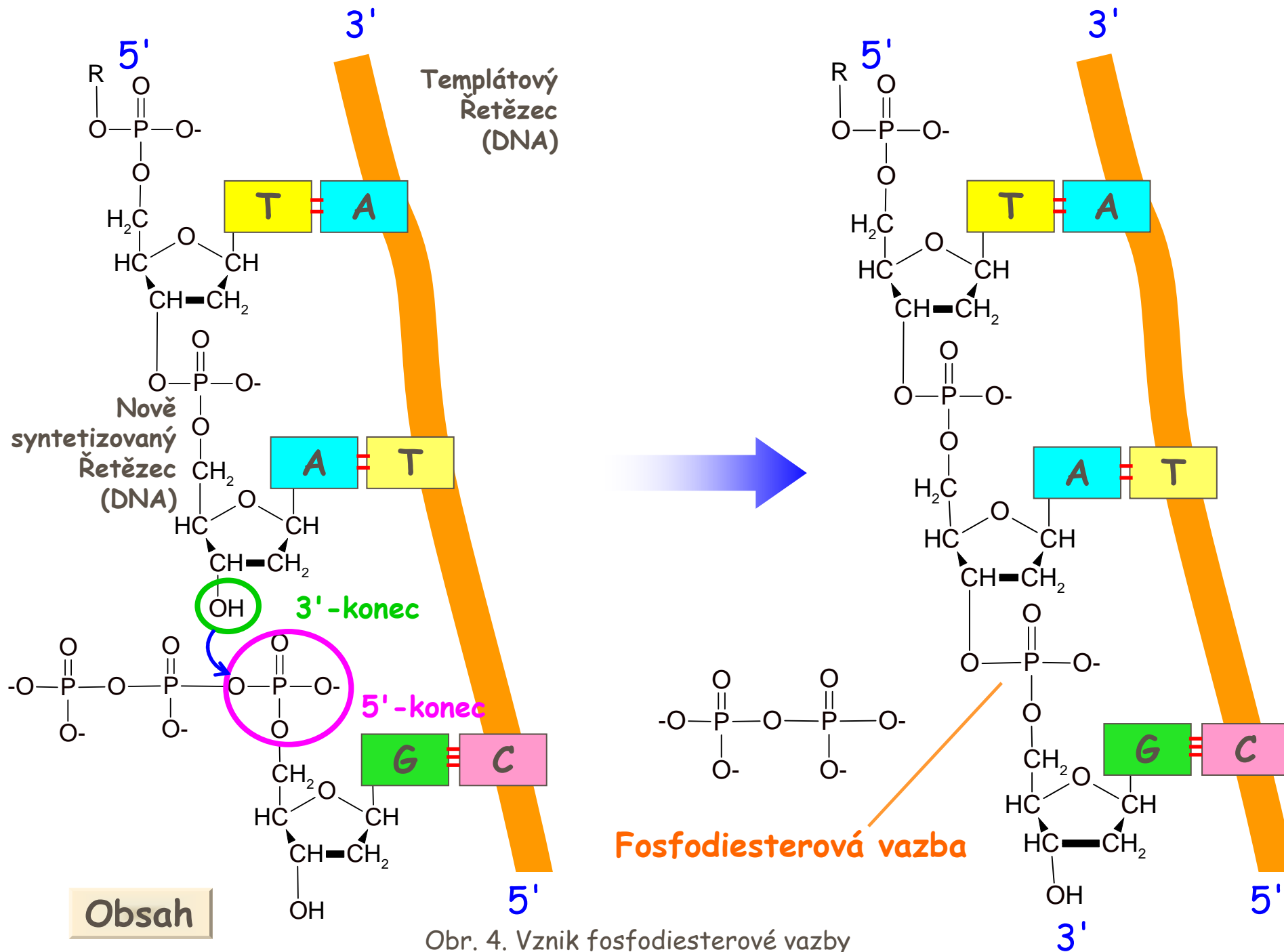
Důležitým enzymem je **DNA-polymerasa**, která syntetizuje nové vlákno DNA podle původního řetězce.

Tento enzym katalyzuje připojování nukleotidů na **3'-konec** rostoucího řetězce DNA za vzniku fosfodiesterové vazby mezi **3'-OH** skupinou řetězce a **5'-fosfátovou skupinou** přidávaného nukleotidu.

DNA je syntetizována ve směru **5' → 3'**.

Většinu nové DNA polymerizuje **DNA-polymerasa III**.

Nukleotidy vstupují do reakce jako **energeticky bohaté deoxynukleosidtrifosfáty** (např. dATP) a dodávají energii polymerizační reakci.

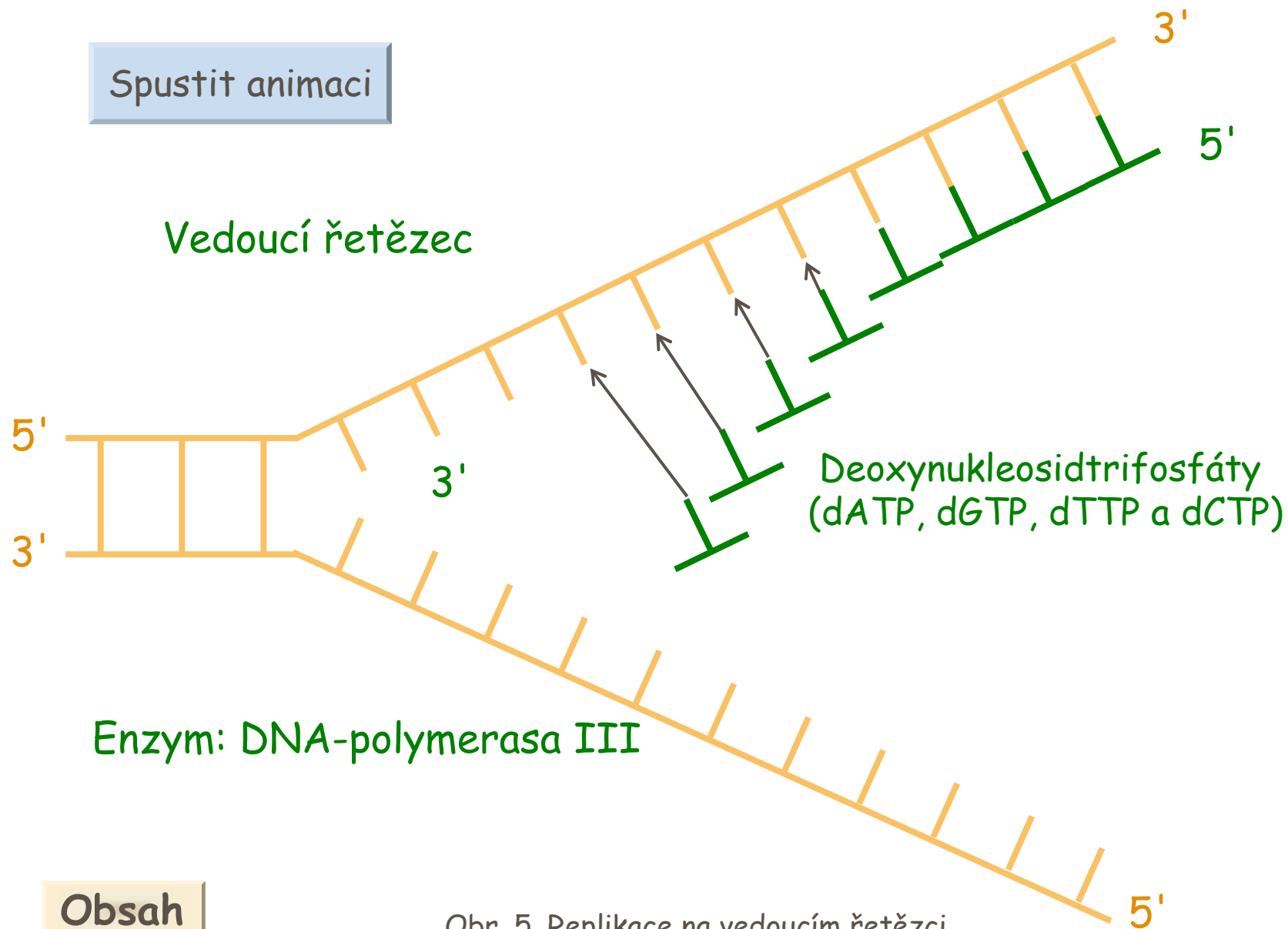

Obr. 4. Vznik fosfodiesterové vazby

DNA-polymerasa

Spustit animaci

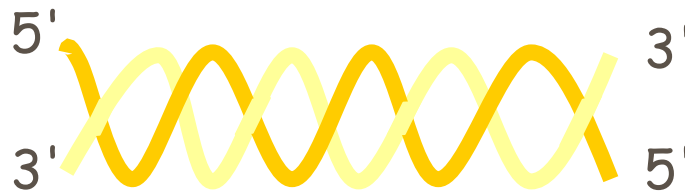
Obsah

Obr. 5. Replikace na vedoucím řetězci

Asymetričnost replikační vidličky

DNA-polymerasa je schopna syntetizovat nové vlákno pouze prodlužováním 3'-konce DNA.

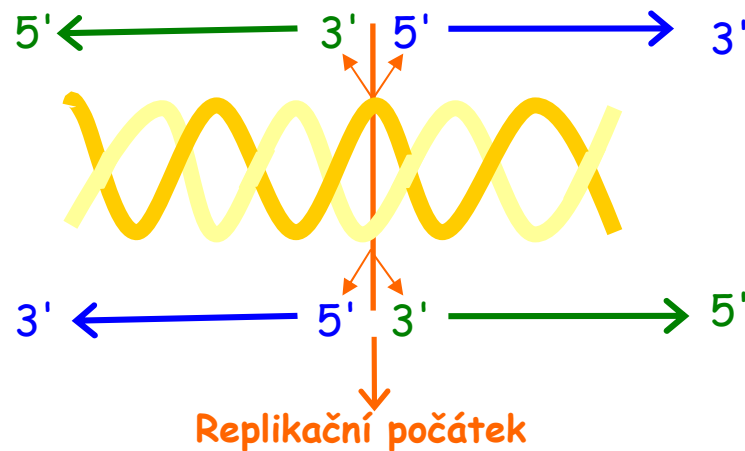
V replikační vidličce nastává problém, protože původní dvoušroubovice se skládá ze dvou antiparalelních řetězců (je asymetrická).

Asymetričnost replikační vidličky

Jeden nový řetězec je v replikační vidličce syntetizován podle templátu ve směru $3' \rightarrow 5'$. (Vzniká $5' \rightarrow 3'$ řetězec)

Druhý nový řetězec je v replikační vidličce syntetizován podle templátu ve směru $5' \rightarrow 3'$.

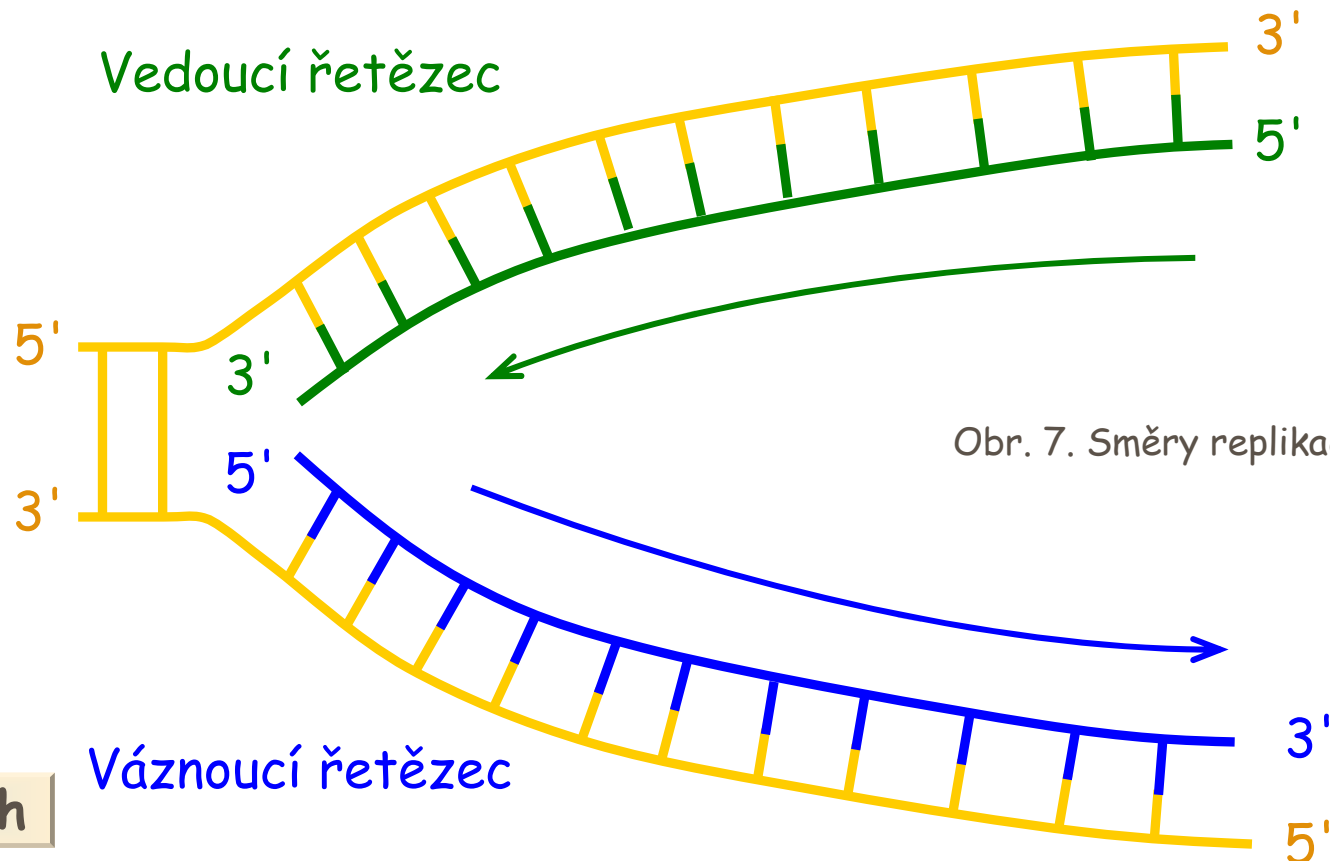
Obsah

Obr. 6. Antiparalelní řetězce DNA

Asymetričnost replikační vidličky

Jeden nový řetězec je v replikační vidličce syntetizována podle templátu ve směru $3' \rightarrow 5'$. (Vzniká $5' \rightarrow 3'$ řetězec)

Druhý nový řetězec je v replikační vidličce syntetizován podle templátu ve směru $5' \rightarrow 3'$.

Obr. 7. Směry replikace

Asymetričnost replikační vidličky

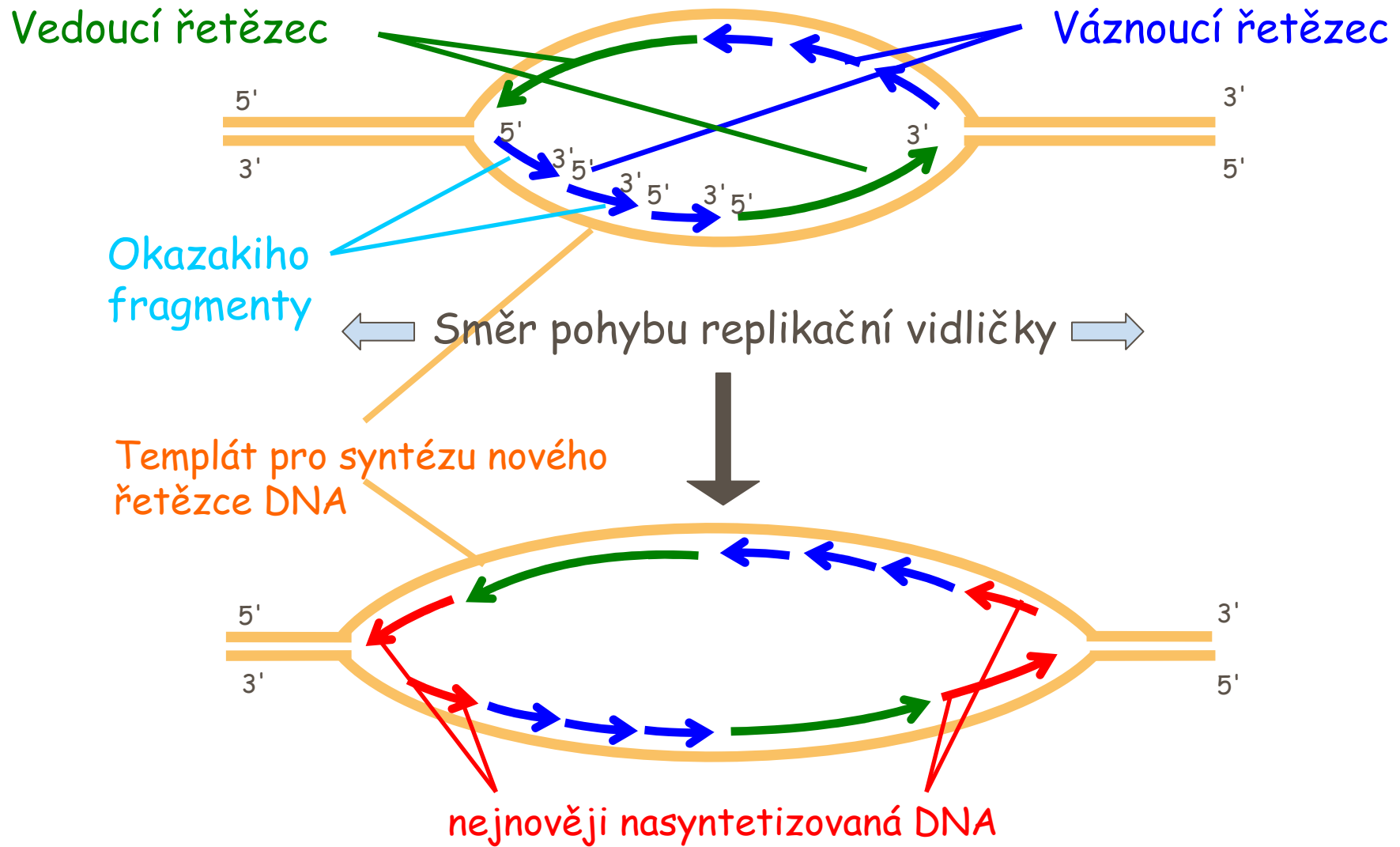
Neexistuje DNA-polymerasa, která by dokázala prodlužovat 5'-konec DNA.

Tudíž v tomto směru roste **diskontinuálně** tzn., že jsou ve směru 5' → 3' syntetizovány **krátké úseky DNA (Okazakiho fragmenty)**, které jsou následně spojovány v kontinuální řetězec.

 Řetězec, který je tvořen kontinuálně, se nazývá **vedoucí řetězec**.

 Řetězec, který je tvořen diskontinuálně, se nazývá **opožďující se** nebo **váznoucí řetězec**.

Asymetričnost replikační vidličky

Obsah

Obr. 8. Asymetričnost replikační vidličky

Korektorská schopnost DNA-polymerasy

DNA-polymerasa katalyzuje reakci:

DNA-polymerasa je schopna hydrolyzovat DNA od 3'-konce (tzv. 3' → 5' exonukleasová aktivita). Připojí-li se chybný nukleotid, vznikne nestabilní produkt (nukleotid se chybně páruje s nukleotidem v templátu), čímž dojde k posunutí rovnováhy ve směru výchozích látek.

Proto DNA-polymerasa je velice přesně párující enzym, který udělá průměrně jednu chybu na 10^7 zreplikovaných párů bází.

Obsah

Primasa

DNA-polymerasa neumí začít syntetizovat nové vlákno.

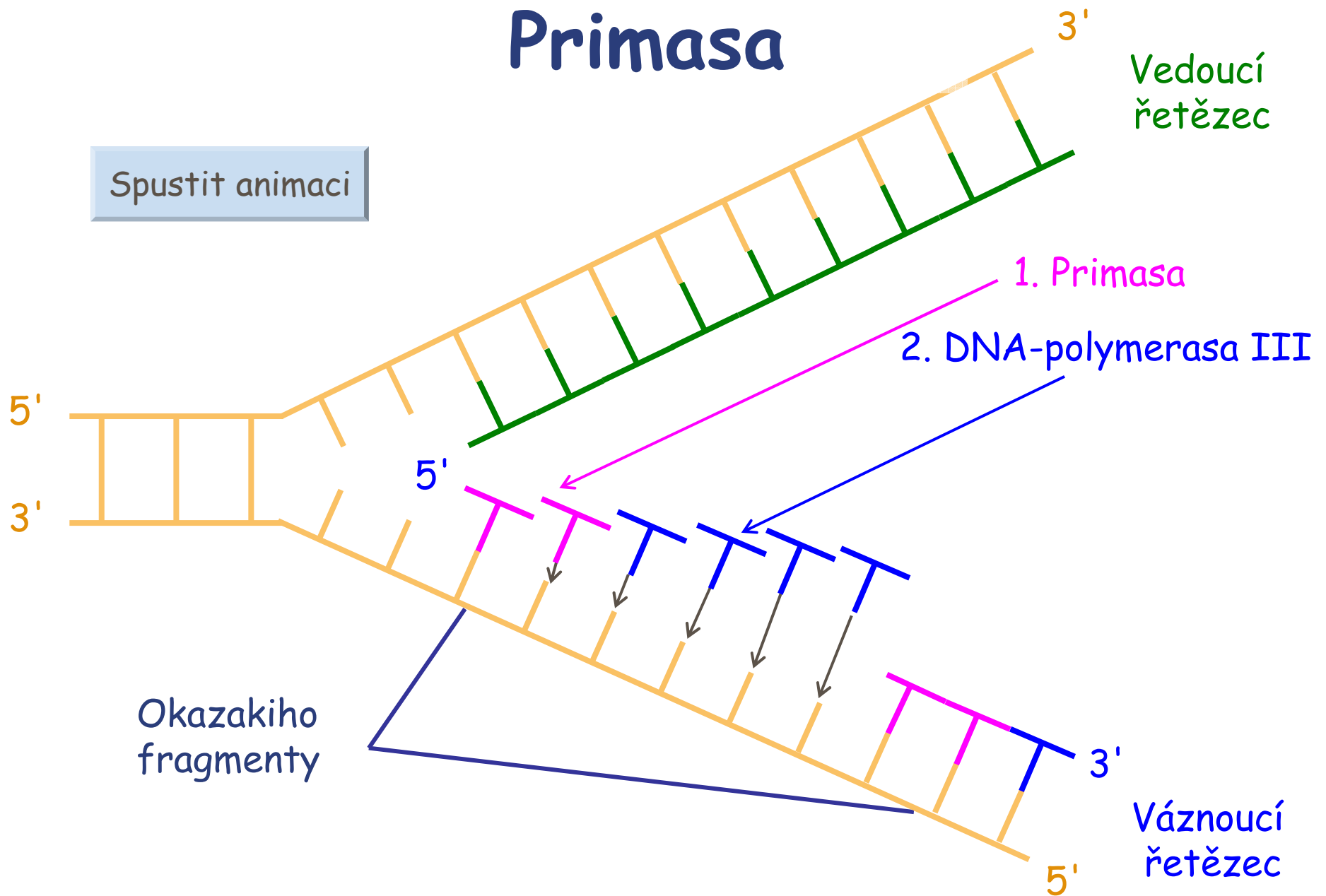
Existuje jiný enzym - **primasa**, která dokáže spojit dva volné nukleotidy.

Primasa nesyntetizuje DNA, ale krátké úseky RNA majících cca 10 nukleotidů.

Tyto úseky se párují na základě komplementarity s templátovým řetězcem a **poskytují 3'-konec pro DNA-polymerasu**. Slouží tedy jako **primer** pro syntézu DNA.

Primasa

Obsah

Obr. 9. Replikace na váznoucím řetězci (1. část)

Okazakiho fragmenty

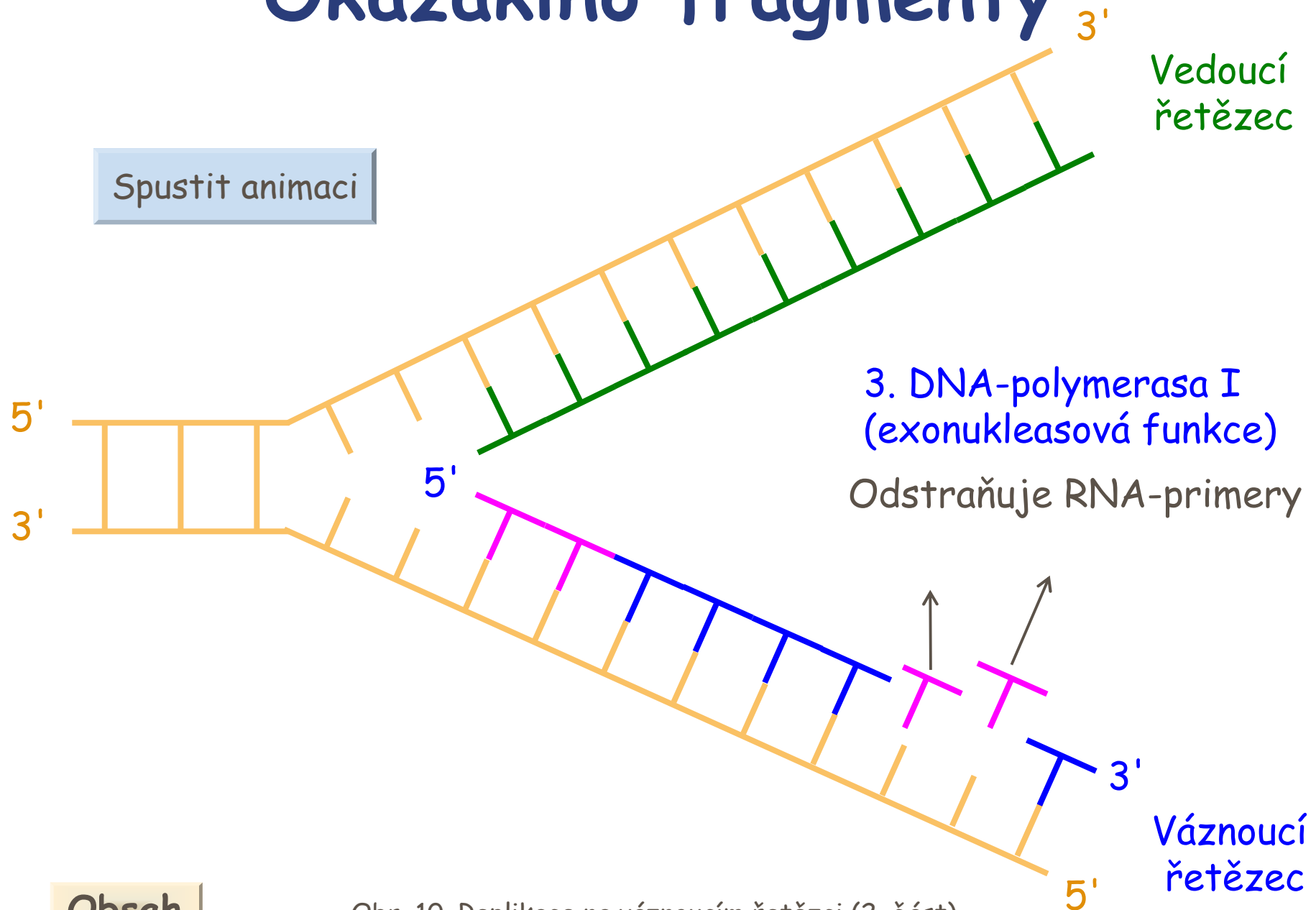
Opožd'ující řetězec je tvořen mnoha oddělenými úseky tzv. **Okazakiho fragmenty** (o velikosti 1000-2000 nukleotidů).

Na vytvoření souvislého vlákna DNA z Okazakiho fragmentů jsou třeba tři enzymy:

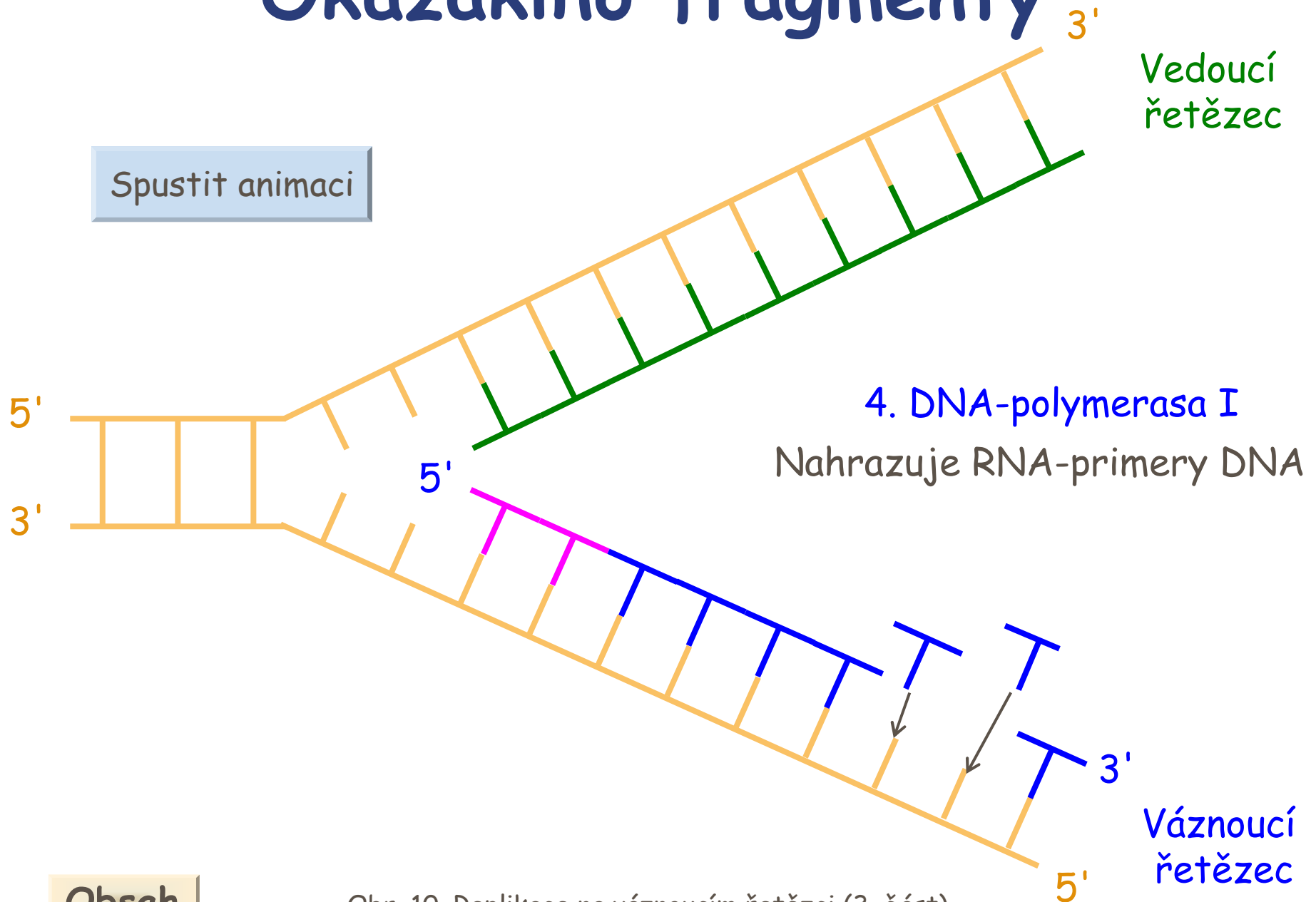
1. **DNA-polymerasa I (exonukleasová funkce)** - odstraňuje RNA primery;
2. **DNA-polymerasa I** - nahrazuje RNA-primery DNA;
3. **DNA-ligasa** - pospojí všechny úseky dohromady.

Okazakiho fragmenty

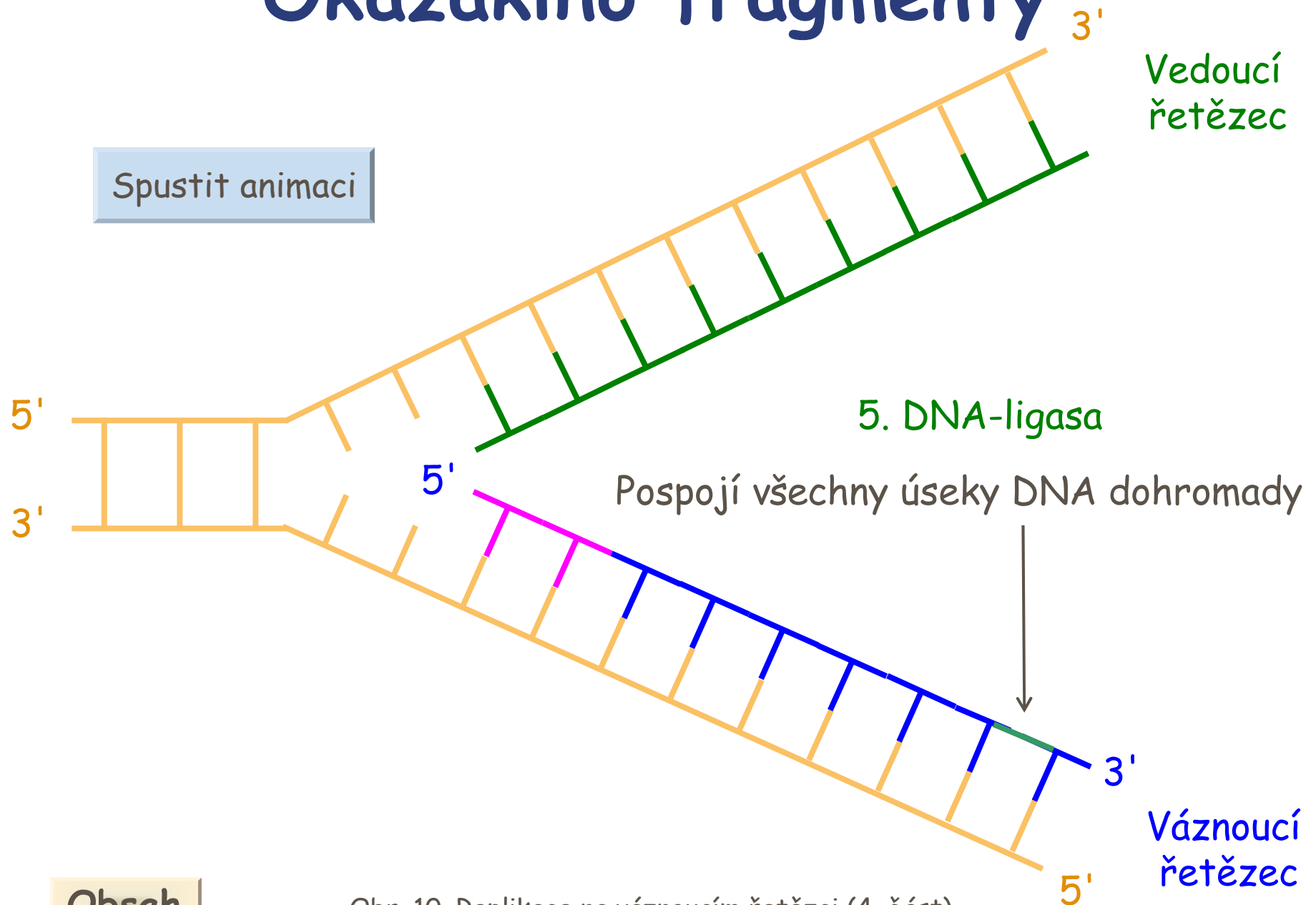
Obr. 10. Replikace na váznoucím řetězci (2. část)

Okazakiho fragmenty

Obr. 10. Replikace na vážnucím řetězci (3. část)

Okazakiho fragmenty

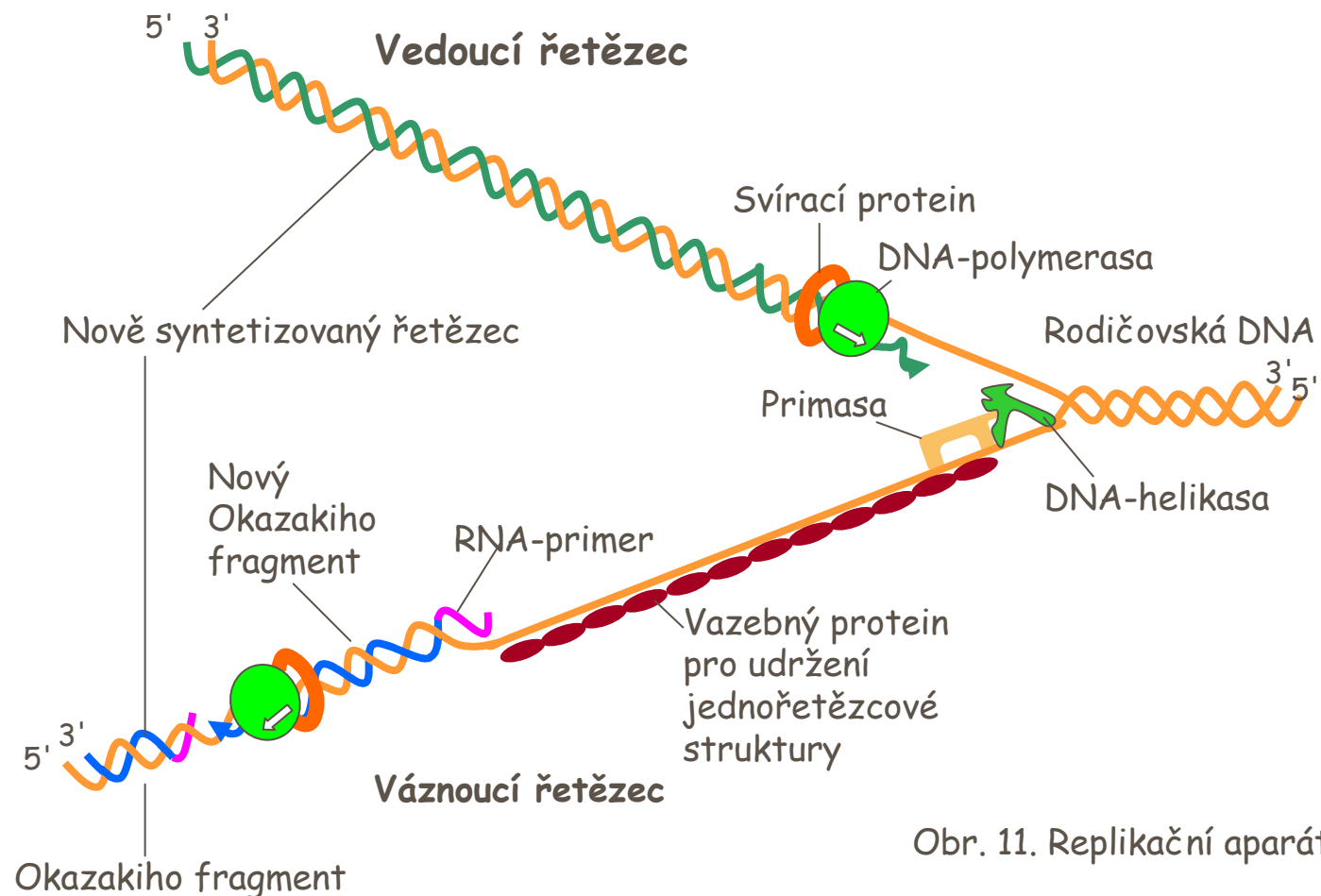
Obsah

Obr. 10. Replikace na vážnouchím řetězci (4. část)

Replikační aparát

Replikace DNA vyžaduje spolupráci několika druhů enzymů.

Replikační aparát umožňuje vznik a posun replikační vidličky a syntézu nové DNA.

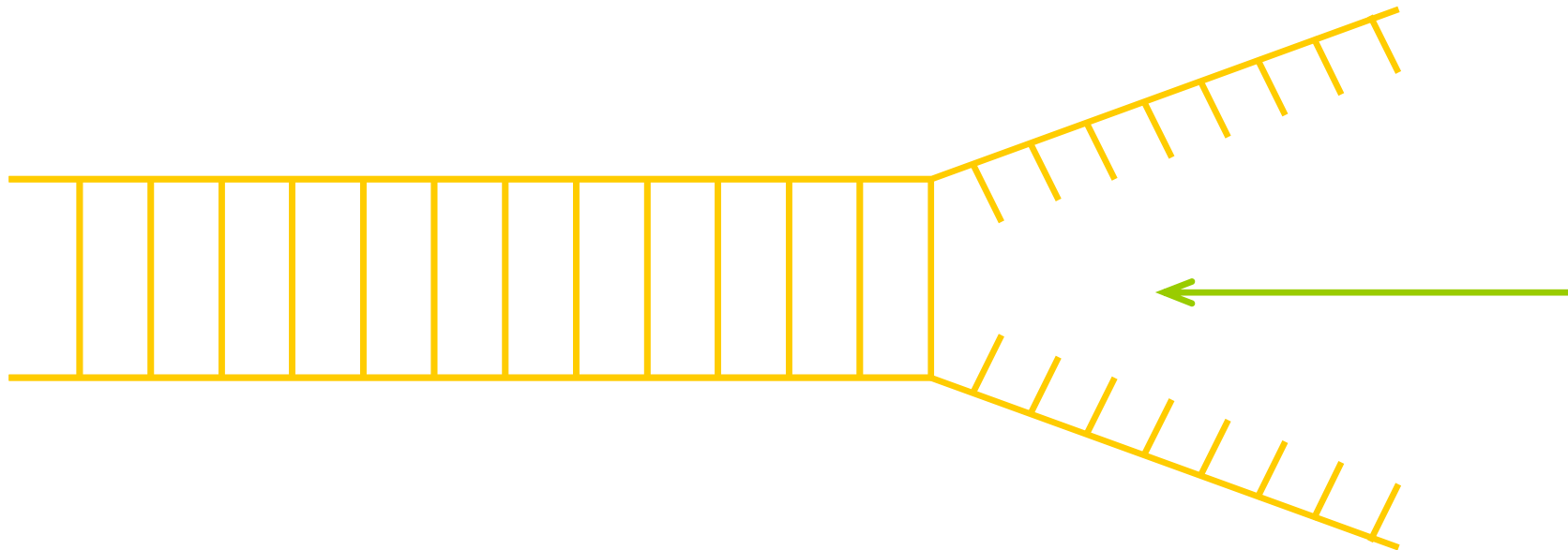
Obsah

Obr. 11. Replikační aparát

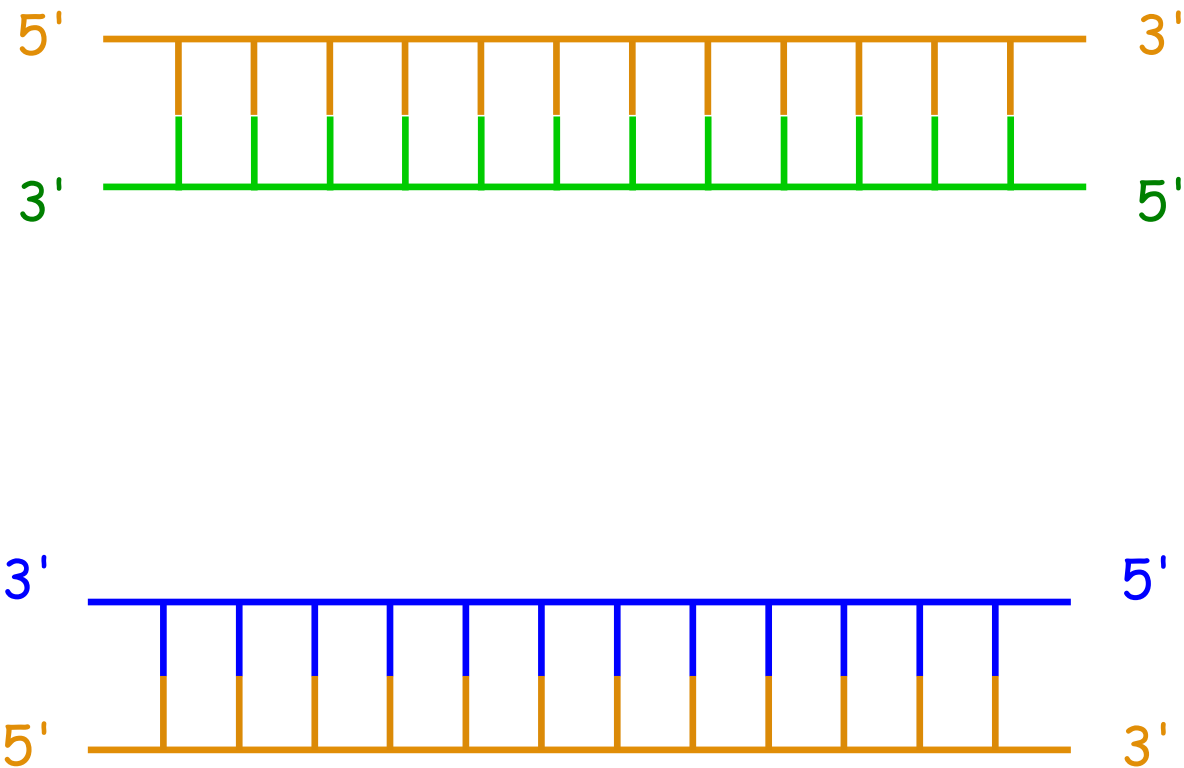
Replikační aparát - helikasa

Helikasa

(rozvíví dvoušroubovicovou strukturu)

Replikace je proces semikonzervativní

Obsah

Obr. 13. Dceřinná vlákna DNA

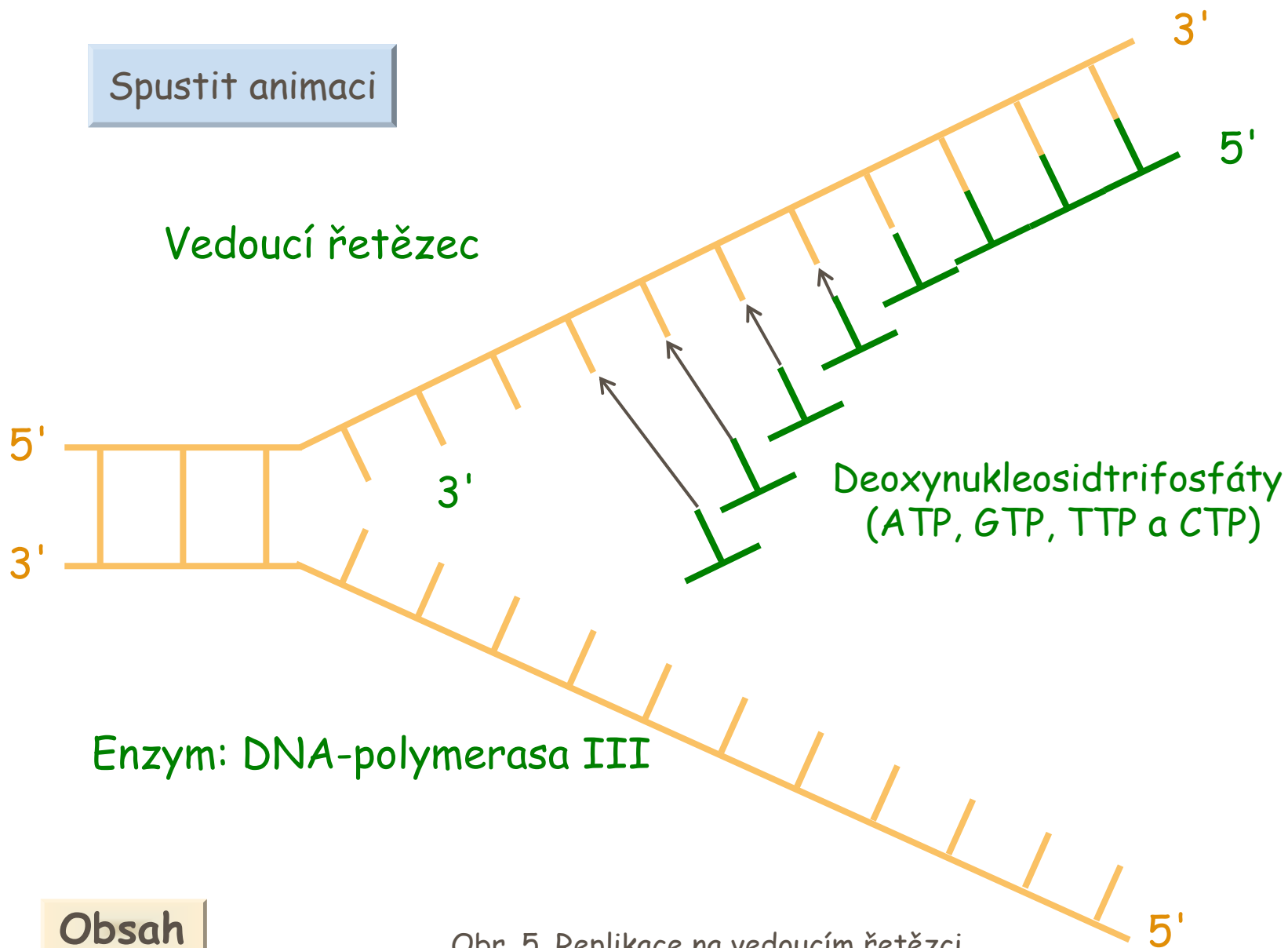

Animace pro zopakování

Obsah

Replikace na vedoucím řetězci

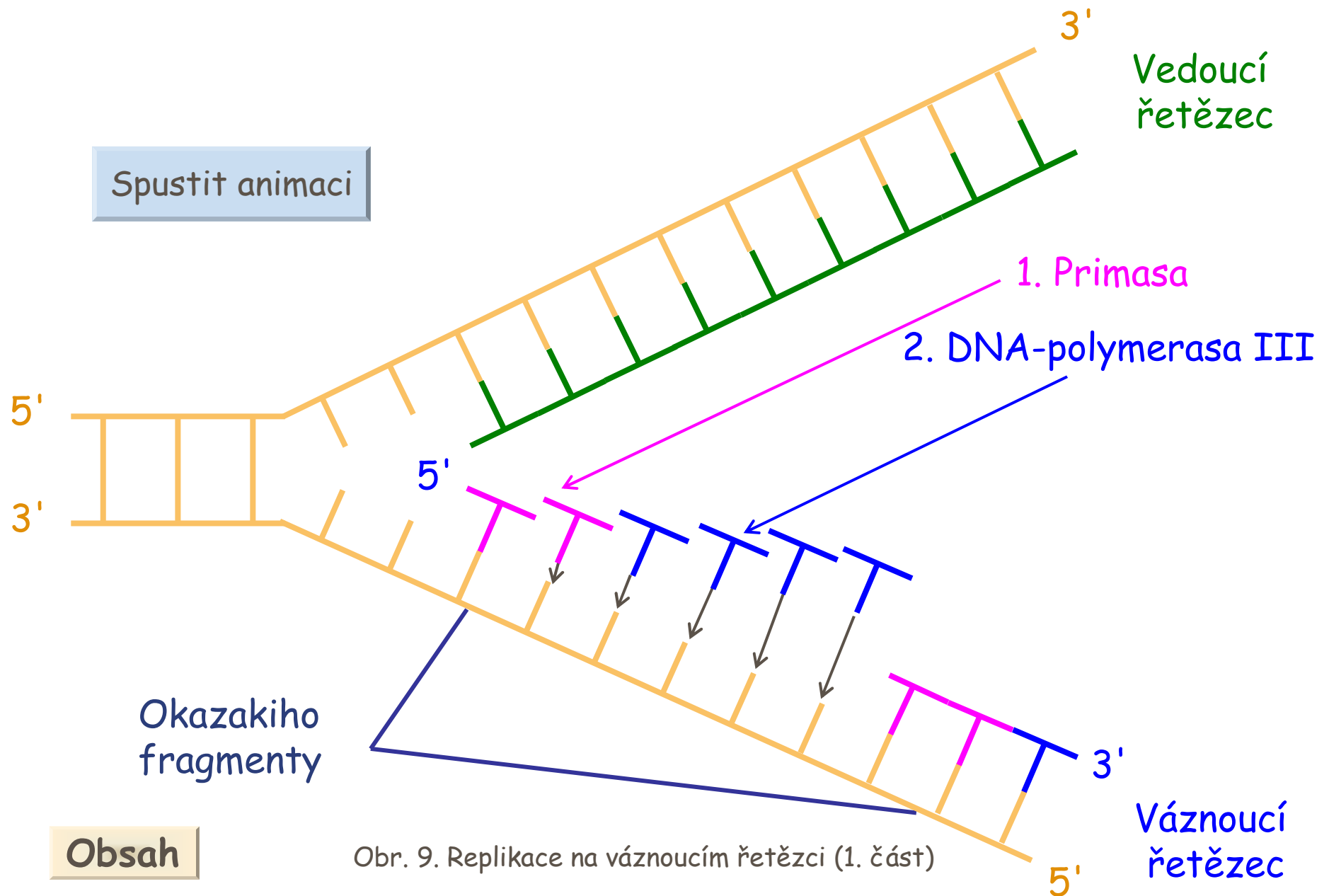
Spustit animaci

Obsah

Obr. 5. Replikace na vedoucím řetězci

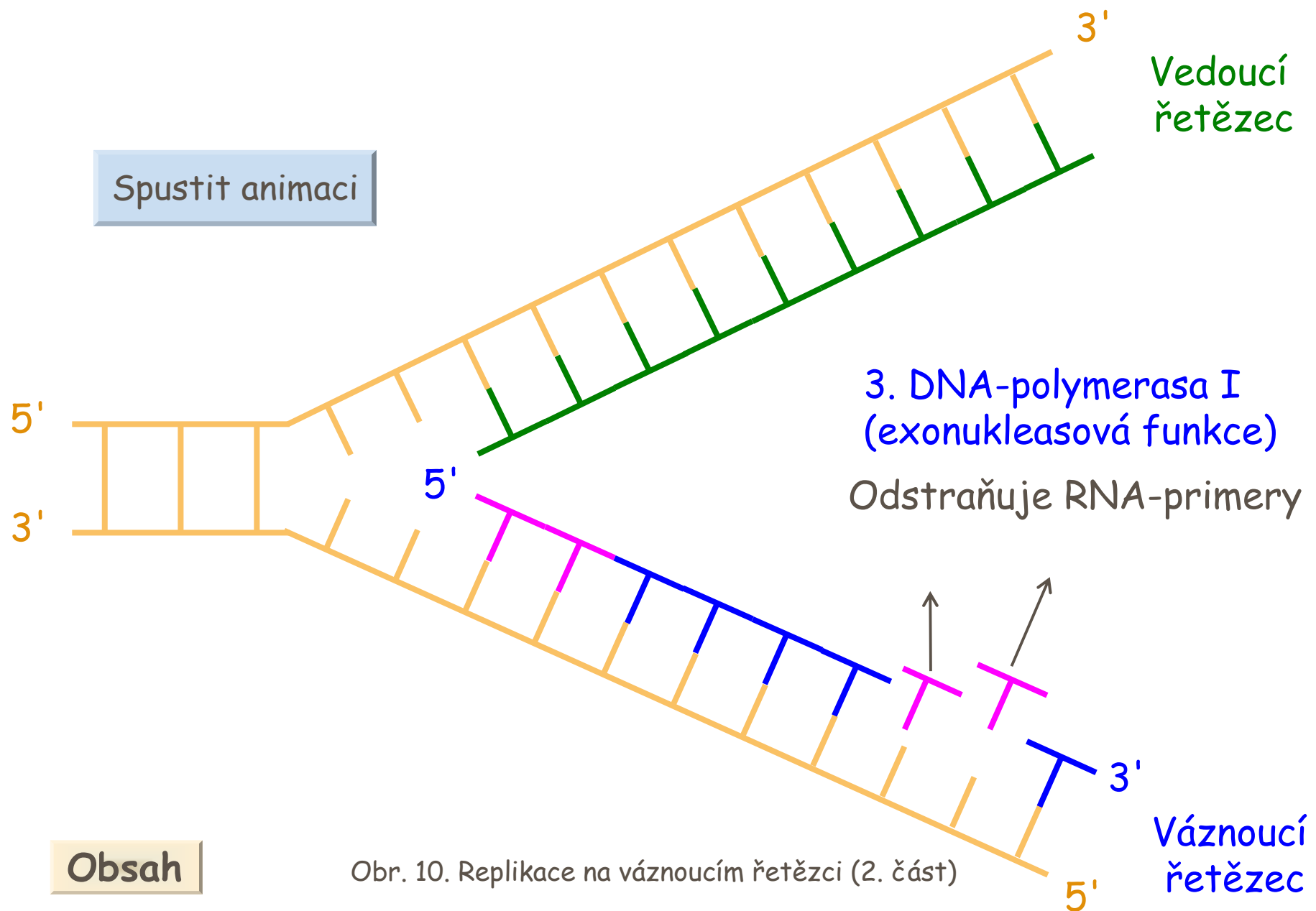
Replikace na váznoucím řetězci (1. část)

Obsah

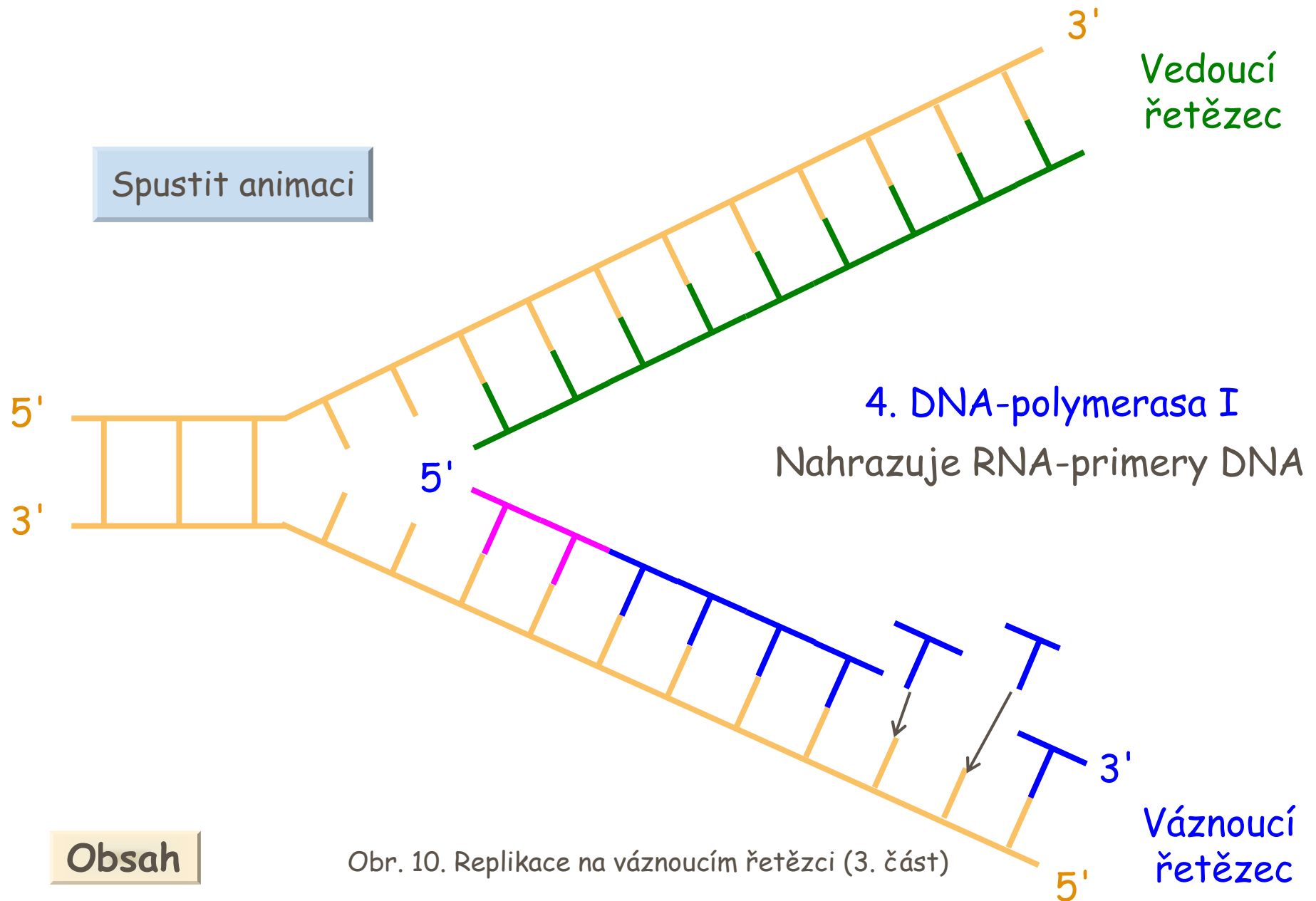
Obr. 9. Replikace na váznoucím řetězci (1. část)

Replikace na váznoucím řetězci (2. část)

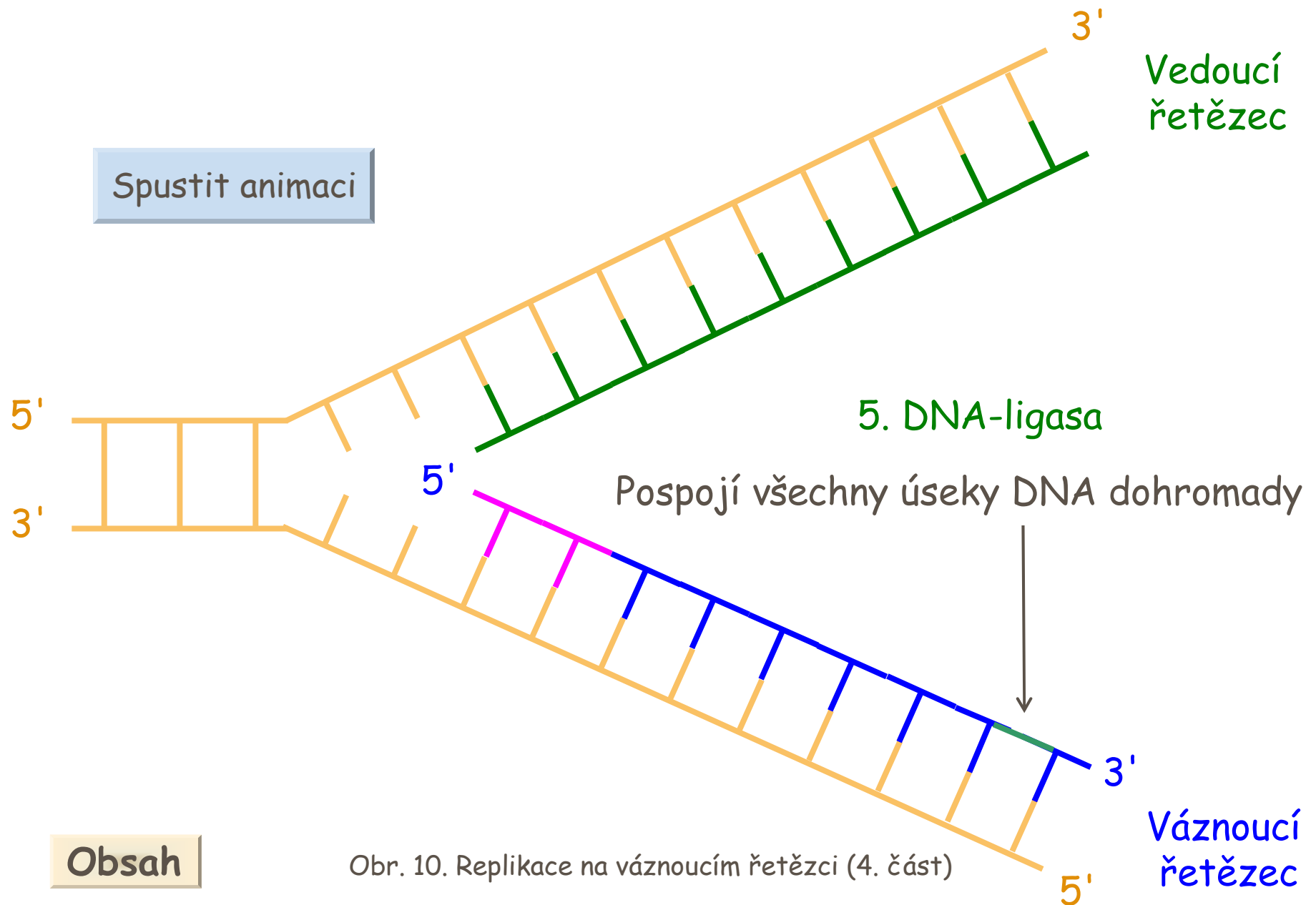

Obr. 10. Replikace na váznoucím řetězci (2. část)

Replikace na váznoucím řetězci (2. část)

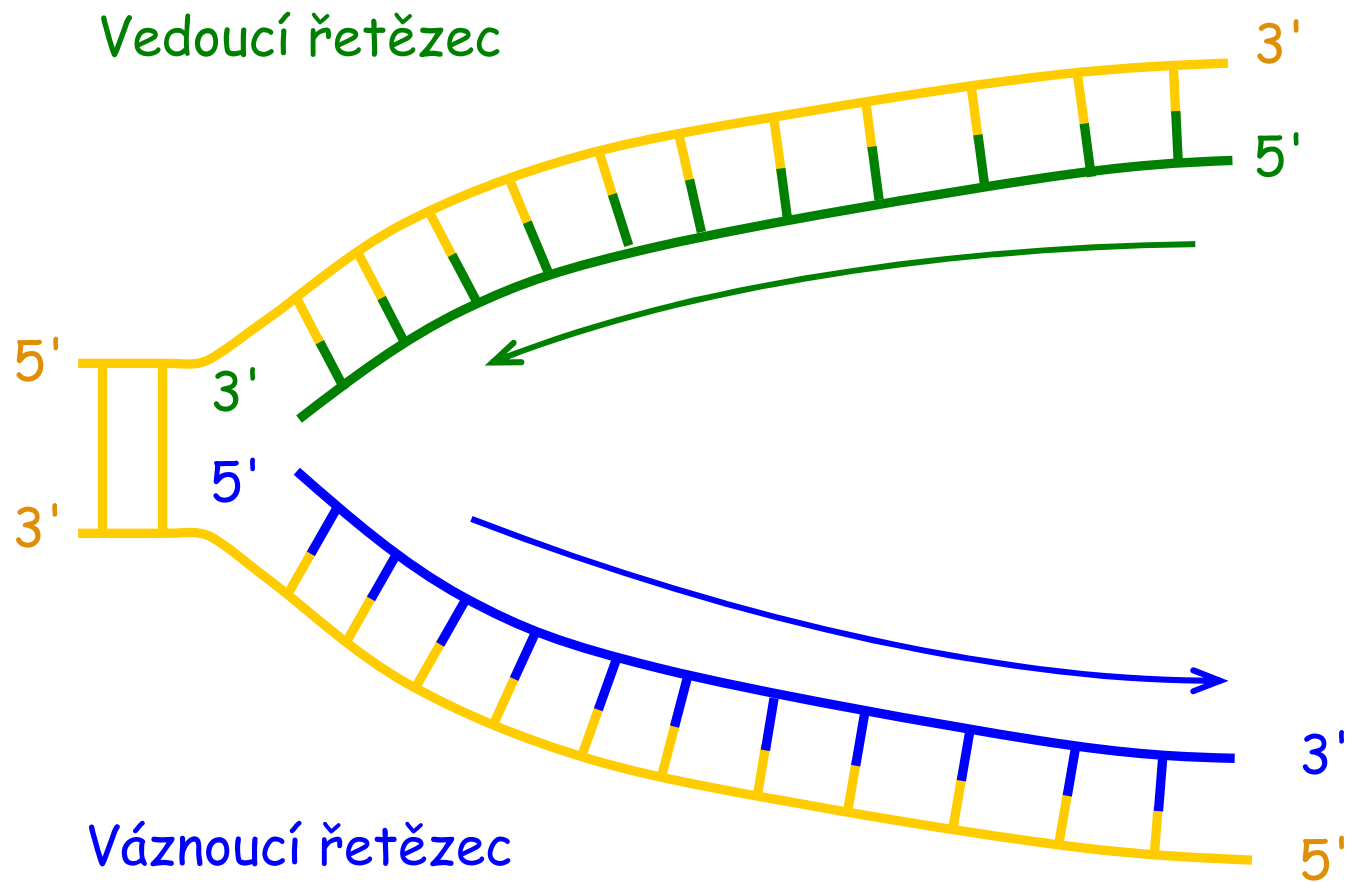

Replikace na váznoucím řetězci (2. část)

Obr. 10. Replikace na váznoucím řetězci (4. část)

Průběh replikace

Použitá literatura

[1] ALBERTS, B. a kol. *Základy buněčné biologie*. Ústí nad Labem: Espero Publishing, 1997.

[2] NEČAS, O. a kol. *Obecná biologie pro lékařské fakulty*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2000.

[3] KUBIŠTA, V. *Buněčné základy životních dějů*. Praha: Scientia, 1998.